

פרשת כי תצא תש"פ בעניין עמלק

דברים פרק כה, יז-ט

(יז) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: (יח) אשר קרד בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עינך ויגע ולא ירא אלהים: (יט) והיה בהניח יקוק אלהיך לך מכל איבוי מסביב בארץ אשר יקוק אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

רש"י

(יז) **זכור את אשר עשה לך** - אם שקרת במדות ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב, שנאמר (משלי יא א) מאזני מרמה תועבת ה', וכתוב בתריה בא זדון ויבא קלון: (יח) **אשר קרד בדרך** - לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר לשון קור וחוס, צננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להלחם בכס

ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים: **ויזנב בך** - מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: **כל הנחשלים אחריו** - חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: **ואתה עינך ויגע** - עיף בצמא, דכתיב (שמות יז ג) ויצמא שם העם למים, וכתוב אחריו ויבא עמלק: **ויגע** - בדרך: **ולא ירא** - עמלק, אלהים, מלהרע לך: (יט) **תמחה את זכר עמלק** - מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שח (שמואל א' טו ג). שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

דברים פרק כג, ד-ט

(ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל יקוק גם דור עשירי לא יבא להם בקהל יקוק עד עולם: (ה) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך: (ו) ולא אבה יקוק אלהיך לשמע אל בלעם ויהפך יקוק אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך יקוק אלהיך: (ז) לא תדרש שלום וטבתם כל ימיה לעולם: (ח) לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו: (ט) בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל יקוק:

רש"י לדברים פרק כג

(ד) **לא יבא עמוני** - לא יבא ישראלית: (ה) **על דבר** - על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם: **בדרך** - כשהייתם בטירוף: (ז) **לא תדרוש שלום** - מכלל שנאמר (פסוק יז) עמד ישב בקרבך יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרוש שלום: (ח) **לא תתעב אדומי** - לגמרי ואף על פי שראוי לך לתעבו שיצא בחרב לקראתך: **לא תתעב מצרי** - מכל וכל אף על פי שזרקו זכורכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך - (ט) **בנים אשר יולדו להם דור שלישי** - ושאר האומות מותרין מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו:

רש"י

(ב) **עדה בת אילון** - היא (לעיל כו לד) בשמת בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודה זרה: **אהליבמה** - היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו: **בת ענה** - **בת צבעון** - אם בת ענה לא בת צבעון, ענה בנו של צבעון, שנאמר (פסוק כד) ואלה בני צבעון ואיה וענה, מלמד שבא צבעון על כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו: (ג) **בשמת בת ישמעאל** - ולהלן קורא לה (כח ט) מחלת. מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה: **אחות נביות** - על שם שהוא השיאה לו משמת ישמעאל נקראת על שמו:

(ה) **ואהליבמה ילדה וגו'** - קרח זה ממזר היה ובן אליפז היה, שבא על אשת אביו אל אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם (פסוק טז) אלופי אליפז בסוף הענין: (ו) **וילך אל ארץ** - לגור באשר ימצא: (ז) **ולא יכלה ארץ מגוריהם** - להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש בגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזירת (טו יג) כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו: (ט) **ואלה** - התולדות שהולידו בניו עכשו משהלך לשעיר: (יב) **ותמנע היתה פילגש** - להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר (פסוק כב) ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שישבו בה לפנים, אמרה איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה (דברי הימים א' א לו) בבניו של אליפז, מלמד שבא על אשתו של שעיר ויצאה תמנע מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו, וזהו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

בראשית פרק לו, א-יב

(א) ואלה תולדות עשו הוא אדום: (ב) עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי: (ג) ואת בשמת בת ישמעאל אחות נביות: (ד) ותלד עדה לעשו את אליפז ובשמת ילדה את רעואל: (ה) ואהליבמה ילדה את יעיש ועיש ואת יעלם ואת קרח אלה בני עשו אשר ילדו לו בארץ כנען: (ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו ואת מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו: (ז) כי היה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם: (ח) וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום: (ט) ואלה תולדות עשו אבי אדום בהר שעיר: (י) אלה שמות בני עשו אליפז בן עדה אשת עשו רעואל בן בשמת אשת עשו: (יא) ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנו: (יב) ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק אלה בני עדה אשת עשו:

האם ולא מן האב: